

Asya Studies

Akademik Sosyal Araştırmalar / Academic Social Studies
Year: 8, Number: 30, p. 227-236, Winter 2024

Eskiden Yeniye Geçiř Sürecinde Kent Kùltürünün Deęiřimi (Yusufeli Örneęi)

Change of Urban Culture in the Transition Process from Old to New - Yusufeli Example

ISSN: 2602-2877 / E-ISSN: 2602-263X

Araştırma Makalesi
Research Article

Makale Geliş Tarihi
Article Arrival Date
14/08/2024

Makale Kabul Tarihi
Article Accepted Date
13/11/2024

Makale Yayım Tarihi
Article Publication Date
29/12/2024

Asya Studies

Dr. Ayşe Çelik Kan
aysekanclik@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6884-220X

Öz

Toplumsal yapıyı şekillendirerek insanların yaşamını düzenleyen kent, fiziki bir yapı olmanın ötesinde kùltürü şekillendiren bir yapıya sahiptir. Kenti meydana getiren ev, sokak ve caddeler zamanla kùltürün şekillenmesinde önemli rol oynamakta, kentin tanıtılması ve bilinmesinde etkili olmaktadır. Bununla birlikte kentin kendine özgü âdet ve gelenekleri de o kentin tanıtılmasında aracı olmaktadır. Kenti şekillendiren maddi kùltür unsurları gözle görülüp hissedilen yapılarken manevi kùltür unsurları kentte uzun yıllar yaşayan yerel halka özgü yılların birikimini kapsamaktadır.

Artvin ili Yusufeli ilçesinde Türkiye'nin en yüksek gövdesine sahip barajın yapılma çalışması 2013 yılında başlamış, 2022 yılında sonlandırılmıştır. Yapılan baraj yerleşim yerinin taşınmasına sebep olurken eski yerleşim yerinde kùltür aktarımının yoğun olduğu çarşı ve sokaklar, mahalleler yerini kentleşmeye bırakarak insanların birbirinden uzaklaşmasına, farklı mahalle ve köy halkının karışmasına neden olmuştur. Bu durum halkın eskiye özlmesini körüklemiştir. Bu makale değişen ve dönüşen Yusufeli ilçe merkezinin kùltürel boyutunu ele almaktadır.

Çalışmada ilçe merkezinin taşınmasıyla maddi ve manevi kùltür olgularının değişimi ve dönüşümü konu edinilmiştir. Çalışmanın bulguları 2019 yılından itibaren yerinde gözlem ve rastgele örneklem yöntemleriyle çeşitli esnaf ve zanaatkarlarla görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Elde edilen bulgular manevi kùltür bakımından; gelenek, görenek, örf ve adetlerdeki değişim açısından incelenirken maddi kùltür unsurları; sokak, cadde, eski yapılar ve mahalle olarak incelenmiştir. Söz konusu unsurlarda ne gibi değişim ve dönüşüm yaşandığı irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent Kùltürü, Kentsel Dönüşüm, Kùltürel Değişim, Yusufeli İlçesi

Abstract

The city, which organizes people's lives by shaping the social structure, has a structure that shapes culture beyond being a physical structure. The houses, streets and avenues that make up the city play an important role in shaping the culture over time and are effective in promoting and knowing the city. In addition, the unique customs and traditions of the city are also effective in promoting that city. While the material cultural elements that shape the city are visible and felt, the spiritual cultural elements include the accumulation of years of experience of the local people who have lived in the city for many years.

The construction of the dam with the highest body in Turkey in Yusufeli district of Artvin province started in 2013 and was completed in 2022. The dam caused the settlement to be moved, and the bazaars, streets and neighborhoods where cultural transfer was intense in the old settlement gave way to urbanization, causing people to move away from each other and the people of different neighborhoods and villages to mix, and this situation fueled the people's longing for the past. This article deals with the cultural dimension of the changing and transforming Yusufeli district center.

The subject of the study is the change and transformation of material and spiritual cultural phenomena with the relocation of the district center. The findings of the study were obtained by interviewing various tradesmen and craftsmen using on-site observation and random sampling methods since 2019. The findings obtained in terms of spiritual culture; While examining the changes in traditions, customs and traditions, material culture elements; It was examined as streets, avenues, old buildings and neighborhoods. It has been tried to examine what kind of changes and transformations have occurred in the elements in question.

Keywords: City, Urban Transformation, Culture, Cultural Change, Yusufeli.

Atf Bilgisi / Citation Information

Çelik Kan, A. (2024). Eskiden yeniye geçiş sürecinde kent kùltürünün değişimi (Yusufeli örneği). *Asya Studies*, 8(30), 227-236. <https://doi.org/10.31455/asya.1533086>

GİRİŞ

İnsanların belli bir toprak parçası üzerinde yaşamlarını sürdürdükleri mekânlara kent, ilçe, kasaba veya köy denilmektedir. Kentte; ekonomik, sosyal, siyasal ve toplumsal alanların hepsi insanlar için oluşturulmuştur. İnsanı çevreleyen ve etkileyen hemen her şey kent kavramı kapsamındadır (Keleş, 2007: 15). Bu etki insanın düşünce ve davranışlarına da sirayet etmektedir. “*Bir evler topluluğuna sahip olmasının yanı sıra, kendisine ait toprağa dayalı mülkiyeti, gelir ve giderlerden oluşan bir bütçeyle aynı zamanda iktisadi birliğe sahip bir birim*” (Weber, 2003: 94-95) olan kent, insan yaşamının ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Kaliteli bir yaşam ortamı sunan kent, insanların toplu hareket etmesini zorunlu kıldığı gibi sosyal anlamda daha bireysel kişiliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yeter, 2008: 15). Düzenli bir yaşam ve istikrarlı bir yönetim isteyen insanların gereksinimlerini karşılayan kent, insanların uzlaşma ve anlaşma kabiliyetlerini artırmaktadır.

Kent kavramı toplumsal yaşam açısından köyden farklı olduğu gibi, burada ortaya çıkan, dönüşen ya da yeniden üretilen kültürel sistem de aynı ölçü de kırsaldan farklıdır (Kaplan, 2024: 120). Bu kapsamda karmaşık ve anlaşılması güç bir yapı olan kentte insanlar, iletişim ve ilişki kurmada çoğu zaman zorluk yaşamaktadır. Binalar ve kurumların dışında kültürel birikimlerin de şekillendiği kentlerde gelenek ve görenekler kırsal kesimlerde sürdürüldüğü gibi sürdürülmemektedir. Belli bir birikim sonucu ortaya çıkan gelenek ve görenek, kent kültürü içerisinde kendine yer edinmeye çalışmaktadır. Söz konusu bu birikim, kentlerin görünmeyen yüzünü şekillendiren ve tanıtan gizli unsurlardır (Kaya, 2007: 161). Köyden ilçeye veya ile taşınan kişiler sosyal ve kültürel değişim yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu değişim, fiziki olarak yer değiştirmenin ötesinde evin, sokağın, eşyaların, mesleğin ve çalışma saatlerinin değişmesi ile sonuçlanır ki bu maddi kültürel değişimdir. Bu değişim sonucunda ortaya çıkan kültürel miras ürünleri olarak tarihî kentler ve dokular, kültürel peyzajlar, anıtsal yapılar, arkeolojik alanlar ile somut olmayan dil, gelenek, dans, müzik ve ritüeller kent yaşamına uyum sağlar (Kaplan, 2023: 174). Manevi kültürel değişim insanların değiştirmekte zorlandıkları alışkanlıklarını kapsamaktadır. Komşuluk ilişkisi, mahalle kültürü, mekânın değişmezliği gibi unsurlar insanların manevi olarak kentte aradıkları ve eskiye özlem duymalarına sebep olan durumlardır.

İnsanların bireysellikten çıkarak toplumsal hareket etmesi ekonomik faaliyetleri de etkilemektedir. Üretim ve mülkiyet araçlarının kullanımına bakarak toplumsal tabakalaşmanın boyutunu tespit etmek mümkündür. Bu tabakalaşma sosyal ilişkileri de kurallara bağlamaktadır. (Yahyagil, 1998: 105-18). Söz konusu sosyal tabakalaşma her kentin kimliğinde olduğu gibi Yusufeli barajı ile adı geçen ilçede de belirginleşmiş, o ilçede yaşayanlar arasında ayırt edici olmuştur. Canlılar veya nesnelere için ayırt edici olan kimlik, farklılıkları bir arada tutan güç olarak tanımlanabilmektedir (Robins, 1997: 35-37). Belli bir alanda oluşan kent kültürü, belli mekân ve zamanlarda yaşayan insanlarca, ortak bir paydada üretilen maddi veya manevi değerlerin oluşum sürecidir (Kurt, 2011: 266). Kentin kendine has kültürünü geliştirmek ve yaşatmak için; ekonomi, adalet, sağlık, ekoloji, kent planlama, eğitim, sanat ve din gibi alanlarda neler yapıldığına bakılarak toplumun buna verdiği tepkisi ölçülmelidir.

Yerleşim yerinin fiziki yapısı, tarihsel yapıları, sokak ve caddeleri oranın maddi kültür unsurlarını oluşturmaktadır. Kente ait olan yapılar kişilerin de o ile ya da ilçeye aidiyet duygularını pekiştirmektedir. Sınıfsal farklılıkların göz ardı edildiği küçük yerleşim yerlerinde halk, sosyal ve kültürel faaliyetlerde daha aktiftir. Kent ve kültür ilişkisi gözetilerek yeni yerleşim yerlerinin yapılması halkın gelenek ve göreneklerini sürdürmesine imkân sağlamaktadır. Aksi durumda fiziki yenilikten öteye gidemeyen yapılar topluluğundan başka yörede bir yenilik olmayacaktır. Kültürel üretimin yapıldığı ritüel mekanların terk edilmesiyle geçmişle bağı koparan topluluklar yeni yerleşim yerlerinde yeni kültürler edinir veya oluştururlar (Oğuz, 2007: 32). Bu yeni kent oluşumunda oluşturulmak istenilen modernite anlayışı “*aşırı bir yorumla eski olan her şeyi yararsız, gereksiz ve işlevsiz görmüştür.*” (Oğuz, 2019: 12). Bu durum yeni Yusufeli ilçe merkezi için de geçerlidir.

“*Toplumlar belleklerini oluşturan kültür sayesinde toplum olma özelliğine sahip olurlar*” (Küçükbasmacı, 2016: 74). Bu sahiplik kişisel imgelerden doğarak toplumsal imgelere dönüşmektedir. Kevin Lynch (2010)’e göre, kentleri tanımlayan semboller belli bir doku oluşturarak görsellik sunmaktadır. Kentin bu semboller sayesinde okunaklı olduğuna değinen Lynch, kenti belirleyen sınırları, yolları ve bölgeleri de bir grup içinde değerlendirmektedir. 2013 yılında yapılmaya başlanan Yusufeli barajı da ilçeye yeni sınırlar kazandırmış ve yeni yerleşim bölgelerinin oluşmasına vesile olmuştur. Eski yerleşim yerinin Çoruh Nehri ile Barhal Çayı kavşağında yeşillikler içerisinde yer alan Yusufeli ilçesi merkezinin yeni yerleşim yeri, dağlık ve kurak bir arazidir. Coğrafyanın insanı ve kültürü etkilediği düşünüldüğünde kent kültürünün bu yer değiştirmeden etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. Yusufeli ilçesi

eski yerleşim yerinde halkın birbirini tanıması, mahalle kültürünün canlılığı ve komşuluk ilişkisi yeni yerleşim yerinde özlenen ve aranan bir durum olmuştur. Yeni yerleşim yerinde apartman şeklinde binalar yapılmış, belli mahallede yaşayan insanlar yeni yerleşim yerinde farklı binalara ve bölgelere düşerek birbirinden uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Cadde ve sokak kültürü ile çocukluk ve gençliğini geçiren Yusufeli halkı, eski Yusufeli’nde olduğu gibi Eski Çarşı mevkisinde salaş kahvehaneler, zanaatkarlar ve esnaf ile iç içe olmak istemiş fakat yeni yerleşim yerinde çarşı modern anlamda çarşı ile değiştirilmiştir. Bu nedenle eski yerleşim yerine ait anlatı ve anılar ilk günkü tazeliğini koruyarak muhabbet edilmekte ve bir nebze de olsa eskiye duyulan özlem giderilmektedir. Çoğu zanaatkar olan; terzi, ayakkabıcı, marangoz, berber, sobacı gibi el işi ustalarına iş yeri bile verilmemiş, bu mesleklerin ölmesine göz yumulmuş, esnaf ise belli bir alanda değil binaların alt katlarında kendilerine yer bularak ayakta kalmaya çalışmıştır. Bütün bunlardan hareketle eski Yusufeli yerleşim yerinde ilçeyi ilçe yapan özellikler yeni yerleşim yerinde oluşturulamamış, bu durum da halkın eskiye özlem duymasına neden olmuştur.

ESKİ YUSUFELİ’NDE İLÇE KÜLTÜRÜNÜ ŞEKİLLENDİREN YAPILAR VE İŞLER

Kent ile kültür arasındaki ilişki mekân ve zaman bağlamında ele alındığında kentin kimliğini şekillendiren her şeyin o kentin kültürünü de oluşturduğu sonucuna varılmaktadır. Bir kentin kültürü, kamu kurum ve kuruluşlarının yapmış olduğu tiyatro, sergi ve fuarlarla sınırlı değildir. Kentin kendine özgü kalıcı kültür öğeleri kentin gerçek kimliğini ortaya koymaktadır. Kalıcı kültür öğeleri arasında; evler, sokaklar, cami ve diğer dini yapılar ile kente özgü gelenek ve adetler sayılmaktadır.

Toplumu oluşturan halk için aşağı tabaka adlandırması yapılsa da (Dundes, 1998: 139) bu durum zamanla değişmiş, halkın oluşturduğu kültürel birikim araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Emile Durkheim’a göre toplumun yapısını şekillendiren üç etmen bulunmaktadır. Bunlar; iletişim, dış koşullar ve normatif kurallardır (Durkheim, 1985: 88). Zamanla oturan bu etmenler toplumun kalıcılığını sağladığı gibi kültürel özelliklerinin de nesiller boyu sürmesine vesile olmaktadır. Ziya Gökalp, kültürü belli bir toplumun eski dönemlerinden bugüne taşıdığı değerler olarak görmektedir. İlk inanç sisteminden, yaşayış biçimine dek toplumu etkileyen her şeyin kültürün bir parçası olduğunu ileri süren Gökalp, kişinin deneyimlerinin de kültürü şekillendirdiğine değinmektedir (1925: 89). Kişi doğduğu yerden bağımsız düşünülmediği gibi coğrafyanın kişilik üzerindeki etkisi de kaçınılmazdır. “Coğrafya kaderdir” sözü bu bakımdan kültür ile ilişkilendirildiğinde kişinin yaşayış ve hayata bakışında ne derece etkili olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle 2013 yılında bir ilçenin kaderini belirleyen baraj projesi sadece insan yaşayışını değil kültürel özelliklerini de etkilemiş, Yusufeli halkının kaderi köklü değişikliklere sürüklenmiştir.

Ülke genelinde olduğu gibi Yusufeli ilçesinde de yeni yerleşim yerleri açma girişimleri beraberinde bir yığın sorunu getirmiş, halkın çoğu sorunların altından kalkmak adına farklı bölgelere göç etmiştir. Kent kültürünün varlığını korumak adına köklü bir adımın atılması ve maddi kültür öğelerinin taşınması işleminin yapılmamış olması halkı derinden üzmüştür. Maddi kültür unsurlarından; Eski Çarşı evleri, zanaatkar dükkanları, Barhal Çayı Sokağı, Eski Cami, asma köprüler gibi yapıların benzerleri yeni yerleşim yerinde yapılmamış, maddi kültür olduğu gibi su altında bırakılmıştır. Yusufeli ilçesinin maddi kültür unsurlarından olan Eski Çarşı mevki, tarihi evlerin ve sokakların bulunduğu bir yerdir.

Görsel 1: Eski Çarşı Asma Köprüsü (URL1)

İlçe merkezinde yer alan asma köprüler Barhal Çayının iki yakasını bir araya getiren ve ilçeyi tanıtan simge yapılarıdır. İlçe kültürünü şekillendiren yapıların başında gelen resimdeki gibi üç asma köprü, ilçeye gelen yabancıların ilgi odağı olduğu gibi yerel halkın da severek kullandığı yollardandır. Barajla birlikte sular altında kalan köprüler yeni yerleşim yerinin dağlık ve kurak olması nedeniyle simgesel olarak da yapılamamış, yerel halkın hafızalarında kalmıştır. Kültürün “konusu olan ürünler insan zihninde saklanır ve onların hareketleriyle, konuşmalarıyla kendisini gösterir. Bu ürünlerden bazıları dile getirildiği zaman bir değer ifade eder; zihinlerde kaldığı müddetçe, sadece saklanmış, fakat gün ışığına çıkarılmamış olur. Diğer bir bölümü ise, yaşayışımızın bir anında bizimle olur ve biz farkında olmadan onu adeta gözler önüne serebiliriz.” (Sakaoğlu, 1989: 549). Yusufeli yerel halkının hafızalarında kalan eskiye dair anılar ve resimler ne derece gün yüzüne çıkarılabilir bilinmemektedir.

Görsel 2: Eski Çarşı Sokağı (URL2)

Ahşap binaların çokluğu ve yıllara meydan okuyan yapıları tarihin birebir resmedilmesine vesile olmuş, kültürün kalıcılığına örnek teşkil etmiştir. İlçe kent kültürünün simgelerinden olan Eski Çarşı, bir kişinin hemen her işini halledebileceği iş yerleri ile çevrelenmiş bir yapıya sahiptir. Bir kısmının ilçeyi çevreleyen dağla sınırlandırılmış olması çarşıya farklı bir hava katmış, yabancı turistlerin ilgisini çekmiştir. Bunun gibi çarşı, ev ve dükkanların yeni yerleşim yerinde yapılmamış olması maddi kültür unsurlarının göz ardı edilmesinin ne kadar kolay olduğunu gözler önüne sermek adına iyi bir örnektir.

Görsel 3: Sobacı Osman Yıldırım- Terzi Mustafa Mataracı (URL3)

El işçiliğine dayalı mesleklerin giderek yok olduğu çağda zanaatkarlığın ve zanaatkarların değeri her geçen gün artmaktadır. İlçe zanaatkarlarından terzi Mustafa Mataracı ile sobacı Osman Yıldırım kendilerinden sonra mesleği idame ettirecek genç neslin olmadığını dile getirirken kentin kültür simgelerinden olduklarının farkında ve bu bilinçle hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Eski ilçe yerleşim yerinde kentin figür kişiliklerinden olan bu zanaatkarlar yeni yerleşim yerinde gerekli ilgiyi görememekten ve eski iş yerlerinin kültürel dokusundan eser kalmadığından yakınmışlardır.

Barajın ilçe kültürünü maddi olarak etkilediği bir diğer boyut ilçede yapılan ve endemik olarak görülen çeltik tarımının da etkilenmiş olmasıdır. İlçeye bağlı Yeniköy, Tekkale, Irmakyanı, Çeltikdüzü, Çevreli, İşhan ve Meşecik köyleri su altında kalmış, çeltik tarımı yapan Tekkale, Çeltikdüzü, Çevreli ve Meşecik köyleri bu durumdan etkilenmiştir. Barajın birebir etkilemediği diğer çeltik tarımı yapılan köylerde ise baraj kapaklarının gelişigüzel açılıp kapanması çeltik göllerinin gereğinden fazla suyla dolmasına sebep olmuş, baraj kapakları istenilen zamanda açık olmadığından çeltikler susuz kalarak kurumuş, ürün zarar görmüştür.

Görsel 4: Çeltik Üreticisi Osman Çakmak (URL4)

Çeltik üreticisi Osman Çakmak, Çoruh Nehri kıyısında çeltik tarımı yapan ve bununla geçinen biridir. Yusufeli barajı dolayısıyla yaşadıkları sıkıntıyı dile getiren Osman Çakmak, suyun düzensiz bir şekilde salınmasından kaynaklı çeltik tarımının sekteye uğradığını ve bu işi yapanların ciddi maddi zorluklar yaşadığını ifade etmiştir.

Görsel 5: Çeltik Tarlası (URL5)

Çeltik üretim alanlarının sınırlı olması, Yusufeli barajı öncesinde de görülen bir durumdur. Barajla birlikte var olan alanların birçoğu su altında kaldığından Çeltikdüzü, Meşecik, Tekkale köyleri ile Ersis Söllek bağları çeltik tarımı yapamaz hale gelmiştir. Bu durum köy halkının geçim derdine düşmesine ve farklı illere göç etmesine neden olmuştur.

Maddi kültür unsurlarının Yusufeli barajı ile sular altında kalması, taşınılabilecek kültür unsurlarının ikinci planda bırakılması, yöre halkının eskiye özlem duymasına sebep olmuştur. Eski

Yusufeli yerleşim yerinin simgesel yapılarının ve zanaatkar işlerinin yeni yerleşim yerinde görülmemesi ya da işlevini yitirmesi kent kültürünü olumsuz etkilemiş, yeni neslin kent tarihine dair bilgisini derinden etkilemiştir. Mahalle ve komşuluk ilişkilerinin sekteye uğraması apartmanlara yerleşen halkın bahçeli ev özlemini körüklemiş, gelenek ve görenekler eski yerleşim yerinde olduğu gibi yaşatılmaya çalışılsa da birçok zorlukla karşılaşmıştır.

Toplumu şekillendiren ahlak ve dini kurallar korunsun da gelenek ve görenekler insanların farklı bölgelere göç etmesi veya farklı şehirlerden kişilerin ilçe merkezinde ev sahibi olmasıyla değişerek dönmek zorunda kalmıştır. Eski kına ve düğün adetleri modern anlayış ile değiştirilmiş, kızlara özgü olan kına geceleri erkek, kız karışık düğün salonlarında yapılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte yeni nesil gençler eski adetlerin gereksiz ve işlevsiz olduğunu düşündüğünden uygulamaya koymaktan geri durmuşlardır. Bütün bunlar kent kültürünü etkileyen somut ve somut olmayan unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

YENİ YERLEŞİM YERİNDE YAŞANILAN KÜLTÜREL SIKINTILAR

Fiziki yapının değişmesi olarak görülen kentsel dönüşüm veya zorunlu kent merkezi taşıma, kentte karşılaşılan sorunları ortadan kaldırmaya yöneliktir. Bu durum altyapının yenilenmesi, yeterli konut yapılması, trafik sorununu giderme gibi çözümler sunsa da halkın manevi ihtiyacını karşılamaktan uzak çözümlerdir. Zorunlu göçe 2022 yılının eylül ayında tabi tutulan Yusufeli halkı, baraj suyu tutulmaya başladıktan sonra yeni yerleşim yerine çıkabilmiştir. Yeni yerleşim yerinin beklenen tarihten çok daha geç bir tarihte bitirilmesi söz konusu durumun yaşanmasına sebep olmuştur. Hızlı bir şekilde yeni yerleşim yerine çıkan halk birçok sorunla karşılaşmış ve karşılarında belli çözümler sunan muhatap bulmakta zorlanmıştır. Zamanla ilçe merkezi şekillenmeye başlamış, insanlar bu kez apartman kültürüne uyum sağlamada zorluk yaşamaya başlamıştır. Halkın çoğu müstakil evinden ayrı düşmüş, bahçe ve toprak özlemi duymuştur. Bunun giderilmesi adına hobi bahçeleri kurulsa da eski yerleşim yerinde yaşanılmayan sulama sıkıntısı yeni yerleşim yerinde kendini göstermiştir.

Görsel 6: Yeni Yusufeli Hobi Bahçeleri (URL6)

Eski yerleşim yerinin arazisi kullanılarak yapılan hobi bahçeleri toprakla uğraşmak isteyen halk için eğlence, vakit geçirme alanları olsa da sınırlı sayıda olması, sulama sıkıntısı ve yüksek kira bedelleri sebebiyle halkın isteklerini karşılayamamıştır. Bağda, bahçede komşuları ile vakit geçiren, çay içip sohbet eden, mangal yaparak birlikte vakit geçiren yerel halk yeni yerleşim yerinde bu isteklerini hobi bahçeleri ile bir nebze gidermiş olsa da eski bahçe komşuluklarını yad etmekten geri durmamıştır.

Görsel 7: Yeni Yusufeli AVM (URL7)

İş hanı anlayışıyla iş yerlerinin bir yerde toplandığı yeni Yusufeli yerleşkesinde eski yerleşke yerinde yer alan Eski Çarşı sokağı ve iş yerleri modern bir yapıya bürünmüştür. Yöre halkının sokak, cadde ve mahalle kültürüne uygun olmayan bu yapılar yeni yerleşkede tasvip edilmese de kullanılmaktadır. Eski yerleşim yerinde komşu esnafların yeni yerleşim yerinde farklı bölgelere düşmesi alışkanlıkların bozulmasına sebep olurken yeni arkadaşlıkların kurulmasına da vesile olmuştur.

Komşuluk ilişkilerine önem veren yerel halk yeni yerleşim yerinde bu gibi ilişkilerden uzak kalmak zorunda kalmıştır. Eski yerleşim yerinde komşu olanlar yeni yerleşim yerinde farklı bölgelere düşmüş, minibüs ağının seyrek olması nedeniyle de sık sık görüşemez olmuşlardır. Yıllardır belli bir mahallede yaşayan halk yeni yerleşim yerinde ayrı düşmüş, mahalle dağıldığı gibi mahalle kültürü de dağılmıştır.

Belediyenin düzenlediği kültür etkinlikleri; güreş, festival, sergi, piknik gibi faaliyetler dışında bir etkinliğin olmaması ve ilçenin dört bölgeye ayrılmış olması halkın birbirinden ve kültüründen ayrı düşmesine neden olmuştur.

Görsel 8: Yeni Yusufeli Yerleşkesi (URL8)

Yerleşkenin kümeler halinde ve dağın farklı eteklerinde oluşturulmuş olması bölge adlandırması yapılmasına neden olmuştur. 1. bölge adı verilen yerleşkede devlet daireleri yer alırken diğer üç bölge konutlardan oluşmaktadır.

SONUÇ

Yusufeli barajının 22 Kasım 2022 yılında açılmasından önce yöre halkı zorunlu bir göçe maruz kalarak aynı yılın eylül ayında yeni yerleşim yerine taşınmış ve birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Barajın bir toplumu ne derece etkilediğinin ele alındığı bu çalışmada görülmüştür ki Yusufeli halkı fiziki olarak yeni yerleşim yerine taşınmış olsa da akıllarda ve dillerde hep eski yerleşim yeri ve anıları kalmıştır. Taşınma sürecinde toplumun birikimi ve psikolojisi düşünülmeden hareket edilmiş, çoğu kültürel unsur yok edilmiştir.

Yeni kent oluşturulurken kent kültürü özellikleri göz ardı edildiği gibi somut olmayan kültürel mirasın devam edeceği inancı da her geçen yıl sönmektedir. Ahlaki ve dini kuralların ilçe merkezinde kalıcılığını koruduğu görülürken bu durum gelenek ve görenekler için geçerli değildir. Eski yerleşim yerinde mahalle ve komşuluk ilişkilerine bağlı gelişen kültürel faaliyetler yeni yerleşim yerinde sönmüş, yaşlı nüfusun farklı illere gitmesiyle de kültürel aktarım sekteye uğramıştır.

Eski yerleşim yerinde yer alan Eski Çarşı evleri, iş yerleri, sokaklar ve ahşap köprüler ilçenin silüetini oluşturup tanıtılmasında önemli rol oynarken bu gibi yapılar yeni yerleşim yerinde yapılmamıştır. Tek tip yapılaşma ile oluşturulan yeni yerleşim yeri ilçenin eski yerleşim yerinde görülen çeşitlilikten uzaktır.

Somut kültürel unsurlardan olan tarihi ev ve çarşılar baraj dolayısıyla sular altında kalmış, onların oluşturduğu boşluğu yeni yerleşim yerinde hiçbir yapı dolduramamıştır. Kenti şekillendiren, onu tanıtan yapıların ve iş kollarının yeni Yusufeli yerleşim yerinde olmaması kent kültürünün zorunlu bir şekilde yok olması ile sonuçlanmıştır. Bu yok olma zanaatkarları da etkilemiş; terzi, marangoz, sobacı gibi el ustalığı isteyen meslek sahipleri yeni yerleşim yerinde kendilerine iş yeri bulamamıştır. Yaşları altmışın üstünde olan bu ustalar kendilerinden sonra bu meslekleri devam ettirecek genç neslin olmamasından yakınmıştır.

Baraj dolayısıyla Tekkale, Çeltikdüzü, Çevreli ve Meşecik köylerinde yapılan ve yöre halkının geçimini sağlayan çeltik üretimi sonlanmıştır. Çeltik üretimi için gerekli olan su baraj kapaklarının açılıp kapanmasına bağlı olduğundan diğer köylerde de üretim sekteye uğramış, çeltik tarımı yapılamaz olmuştur.

Yöre halkının somut ve somut olmayan kültür unsurlarını hafızalarında saklaması uzun yıllar almayacak, zamanla yeni yerleşim yerinde gelişen kültür unsurları eskilerin yerini alacaktır. Eski Yusufeli yerleşim yerinin fotoğraflarda kalması aynı canlılıkta hafızalarda kalacağı anlamı taşımamaktadır. İlçeyi tanıtan kültürel simgelerin bir ilçe için ne derece önemli olduğunu göstermesi adına eski ve yeni yerleşim yerlerinin karşılaştırılması bakımından Yusufeli ilçesinde ne gibi kültürel değişiklik olduğu bu çalışma ile gözler önüne serilmiştir.

Yazarlık Katkısı

Araştırma kapsamında ele alınan Yusufeli yerleşkesinin yer değiştirmesi, kent kültürünün etkilenmesi ve dönüşümü incelenmesinde yazar Ayşe ÇELİK KAN çalışmayı tek başına yürütmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında toplanmıştır. Veriler toplanırken etik konulara özen gösterilmiştir. ULAKBİM TR DİZİN'in verileri 2020 ve öncesi döneme ait çalışmalardan etik kurul izni istenmeyebileceği yönündeki kararı doğrultusunda geçmişe yönelik etik kurul izni de alınmayacağından araştırma için etik kurul onay belgesi alınmamıştır.

KAYNAKÇA

- Dundes, A. (1998). *Halk kimdir?* (Çev.: M. Ekici). *Millî Folklor*, (37), 139-153.
- Durkheim, E. (1895). *The rules of sociological method*. The Free Press.
- Gökalp, Z. (1925). *Türk medeniyeti tarihi*. Ötüken Neşriyat.
- Kaplan, H. (2023). Erkan Aslan (Ed.). *Kent folkloru* (173-188). Çizgi Kitabevi.
- Kaplan, H. (2024). Fuzuli Bayat; Çağla Çama (Ed.) *Türk halk edebiyatı el kitabı* (119-146). Akçağ Yayınları.
- Kaya, E. (2007). *Kentleşme ve kentlileşme*. Okutan Yayıncılık.
- Keles, R. (2007). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.
- Kurt, N. (2011). Kent hizmetlerinin geleceğinde kentsel sorumluluklar ve kent kültürünün geliştirilmesi stratejileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 262-278.

-
- Küçükbasmacı, G. (2016). Kültürel bellek ve süreklilik: Kına gecelerinden mezuniyet kınalarına. *Millî Folklor*, (112), 73-94.
- Lynch, K. (2010). *Kent imgesi*. (Çev.: İ. Başaran). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oğuz, Ö. (2007). Folklor ve kültürel mekân. *Millî Folklor*, (76), 30-32.
- Oğuz, Ö. (2019) *Paldır kültür kentleşmeler*. Geleneksel Yayıncılık.
- Robins, K., & Morley, D. (1997). *Kimlik mekanları*. Ayrıntı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1989). Erzurum, Ağrı ve Kars kültürünün millî kültürümüz içindeki yeri. *Erdem*, 5(14), 549-570.
- URL1/URL2. https://www.facebook.com/groups/ahhoeskiyusufeli/media/?_rdr adresinden 12 Ağustos 2024 tarihinde erişildi.
- URL3. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=0x4HNf2vV7w> adresinden 13 Ağustos 2024 tarihinde erişildi.
- URL4/URL5. <https://www.youtube.com/watch?v=5aBGm2O-Qm8&t=24s> adresinden 13 Ağustos 2024 tarihinde erişildi.
- URL6. <https://www.sondakika.com/guncel/haber-eski-yusufeli-topragiyla-hobi-bahcesi-kuruldu-16951485/> adresinden 13 Ağustos 2024 tarihinde erişildi.
- URL7/URL8. <https://www.tekbayrak.com.tr/Haber/Yeni-Yusufelinde-konut-fiyatlari-belli-oldu-20411.html> adresinden 13 Ağustos 2024 tarihinde erişildi.
- Weber, M. (2003). *Şehir/Modern kentin oluşumu*. (Çev.: M. Ceylan). Bakış Yayınları.
- Yahyagil, M. (1998). *Kentlerin kültürün gelişimine etkileri*. Sosyoloji Konferansları. İÜİF 25. Kitap. 105-120.
- Yeter, E. (2008). *Kentsel gelişme ve kültür değerleri*. Tarihi Kentler Birliği Yayını.
-

